

FOLKLORŞÜNASLIQ

Yeni dövr korogluşünaslığı

Nailə Əskər

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru
AMEA Folklor İnstitutu, Azərbaycan.
E-mail: qaracantali@live.com

Annotasiya. Aşıq söyləyicilik ənənəsinə söykənən, kökü böyük tarixi hadisələr və qəhrəmanlıq dövrlərinə qədər enən epik folklor janrının ən möhtəşəm əsərləri dastanlardır. Bu baxımdan “Koroglu” dastanı türk xalqları arasında geniş yayılmış dastanlardan biridir. Azərbaycanda “Koroglu” dastanının toplanma, nəşr, tədqiqat fəaliyyətlərinin, demək olar ki, iki yüz illik tarixi var. XX əsrin son və XXI əsrin ilk onillikləri Azərbaycanda yeni dövr korogluşünaslıq fəaliyyətləri ilə zəngin bir dövrdür. Ölkəmizin müstəqillik qazanması ilə bu tədqiqat işləri daha geniş vüsət almağa başladı. Bu dövrün ən məhsuldar korogluşünas alim və tədqiqatçıları: F.Bayat, X.Bəşirli, Y.İsmayılova, E.Tofiqqızı, E.Abbasov, İ.Sadiq, A.İbrahimova, Ş.Balakışiyev, Ə.Cəfərov və başqalarıdır. Bu dövrün uğurlu fəaliyyətindən biri də İran azərbaycanlılarından toplanıb yazıya alınmış Əli Kamali əlyazmasının Bakıda çap olunması hesab edilə bilər. Bu yazıda Azərbaycanda XX əsrin son və XXI əsrin ilk onilliklərindən günümüzə qədərki dövrü əhatə edən tədqiqatlar təsnif edilir, yeni tədqiqatçılar, yeni nəşrlər və yeni axtarışlar haqqında məlumat verilir.

Açar sözlər: “Koroglu” dastanı, variant, tədqiqat, nəşr, toplama, folklor

Məqalə tarixəsi: göndərilib – 17.09.2020; qəbul edilib – 27.09.2020

“Koroghlu” studies in modern period

Naila Askar

Doctor of Philosophy in Philology
Institute of Folklore of ANAS, Azerbaijan
E-mail: qaracantali@live.com

Abstract. Epics are the most magnificent works of the epic folklore genre, based on the tradition of ashug narration, rooted in great historical events and heroic times. From this point of view, “Koroghlu” epic is one of the most widespread epics among the Turkic peoples. The collection, publication and research activities of the “Koroghlu” epic in Azerbaijan have a history of almost two hundred years. In the last quarter of the 20th century and the first decades of the 21st century, a new period in Azerbaijan is a period rich in ethnographic activities. With the independence of our country, this research began to expand. The most productive scientists and researchers of this period are: F.Bayat, Kh.Bashirli, Y.Ismayilova, E.Tofiqqizi, E.Abbasov, I.Sadig, A.Ibrahimova, Sh.Balakishiyev, A.Jafarov and others. One of the successful activities of this period can be considered the publication of the Ali Kamali manuscript in Baku, collected and recorded from Iranian Azerbaijanis. This article classifies the research covering the period from the last decades of the XX century and the first decades of the XXI century to the present day in Azerbaijan, provides information about new researchers, new publications and new searches.

Keywords: “Koroghlu” epic, variant, research, publication, collection, folklore

Article history: received – 17.09.2020; accepted – 27.09.2020

Giriş / Introduction

Aşıq söyləyicilik ənənəsinə söykənən, kökü böyük tarixi hadisələr və qəhrəmanlıq dövrlərinə qədər enən epik folklor janrının ən möhtəşəm əsərləri dastanlardır. Bu baxımdan “Koroğlu” dastanı türk xalqları arasında geniş yayılmış dastanlardan biridir. Azərbaycanda və ümumilikdə Qafqazda “Koroğlu” dastanının toplanma, nəşr, tədqiqat fəaliyyətlərinin, demək olar ki, iki yüz illik tarixi var. XX əsrin son və XXI əsrin ilk onillikləri Azərbaycanda yeni dövr koroğlunəşnəşliyi fəaliyyəti ilə zəngin bir dövrdür. Ölkəmizin müstəqillik qazanması ilə bu tədqiqat işləri daha geniş vüsət almağa başladı. Yeni dövr koroğlunəşnəşlərindən Füzuli Bayat, Xatirə Başırılı, Yeganə İsmayılova, Elnarə Tofiqiyev, Elçin Abbasov, İslam Sadiq, Aynur İbrahimov, Məhəmməd Məmmədov, Şahbaz Balakışiyev, Əliqə Cəfərov və d. alimləri göstərmək mümkündür.

“Koroğlu” dastanını bir çox istiqamətlərdə araşdıran alimlərdən biri də Füzuli Bayatdır. Daha çox Türkiyədə işıq üzü görən kitabları: “Koroğlu: şamandan aşığa, alpdan arana” [4], “Türk dastançılıq tarixi bağlamında “Koroğlu” dastanı (Türk dünyasının Koroğlu fenomenologiyası)” [5] və son dövrlərdə Xatirə Başırılı ilə birgə yazdığı “Koroğlu” dastanının mənşəyi” [6] kitabında dastanın yaranma və yayılma tarixinə nəzər salınmışdır.

Xatirə Başırılı Sovet dövrünün son onilliyindən başlayaraq “Koroğlu” dastanı, ümumən dastançılıq ənənəsi, qədim dastanlarımız, Oğuznamə üzərində tədqiqatını davam etdirir. “Oğuznamə dastanlarında qəhrəmanların tipologiyası” [10], “Koroğlu” dastanının mənşəyi” [6], “Koroğlu” eposunun poetikası, genezisi və bədii sistemi” [9], “Koroğlu” dastanı: tarixi-mifoloji gerçəklik və poetika” [8] əsərləri onun bu sahədə yazdığı kitablardır. Son dövrdə yazdığı “Koroğlu” dastanı Azərbaycan və Orta Asiya versiyaları arasında: dərs vəsaiti” [7] dərsliyi isə onun ədəbi-mədəni əlaqələr kontekstində apardığı tədqiqatların ardıcıl notası idi. X. Başırılı dastanın genezisində fəqli (fikrimizcə doğru) yanaşma nümayiş etdirmişdir. Alimin fikrinə, dastanın kökləri çox qədimdir və Orta Asiya oğuzları arasında yaranmış və zamanla Oğuz türkmən tayfalarının qərbə köçü nəticəsində Qafqazlara və oradan da Anadoluya gəlmişdir. Dastana daha çox bir folklor əsəri kimi baxılmasının lazım olduğunu, onun tarixilik xüsusiyyətlərinin ön plana çıxarılmasının doğru bir tendensiya olmaması mülahizələrini müdafiə etməsi də alimin “Koroğlu” dastanına yanaşma tərzini baxımından gəldiyi ümumi qənaətlərdən biridir.

“Dastana daha çox tarixi hadisələrin bədii əksi mövqeyindən yanaşan tədqiqatçılar “Koroğlu”-da mifoloji zaman kəsiyini görə bilməmiş, onu XVI əsr Cəlalilər hərəkəti ilə bağlamağa çalışmışlar. Bu tədqiqatçılar dastanın bir sıra obrazlarının – Koroğlunun, Eyvazın, Dəli Həsənin, Gizi-roğlu Mustafa bəyin, Bolu bəyin, Həsən paşanın tarixi prototiplərini axtarıb tapmış, bununla da dastanın folklor əsəri olduğunu o qədər də nəzərə almamışdır” [8, s.22].

Yeganə İsmayılovanın koroğlunəşnəşliyi fəaliyyətinə nəzər salsaq, onun “Koroğlu” dastanında obrazlar sistemi” adlı fəlsəfi doktorluq dissertasiyasının (sonralar eyni adda kitabı) [19] işıq üzü gördü və bu sahədə yazılmış bir çox məqalələr [20; 21] müəllifi, hazırlanmış bəzi kitabların [14; 25] tərtibçisi və redaktoru olduğunu görürük. Əsərlərində Koroğlu obrazını epik qəhrəman olaraq bütün başqa keyfiyyətlərindən üstün tutan tədqiqatçı, onun digər xüsusiyyətlərini: silahını, atını, aşıqlıq xüsusiyyətini və s. epik qəhrəman obrazına bərcül olduğunu yazır.

Elnarə Tofiqiyevinin adi əsəsin dastanın Tiflis nüsxəsi (Təbriz) ilə yanaşı çəkilir. Dilarə Əliyeva tərəfindən Azərbaycan elm aləminə gətirilən bu nüsxənin tədqiqi və nəşr işləri Tofiqiyevinin adı ilə bağlıdır [27]. “Koroğlu” dastanını tədqiq edən, bu sahədə fəlsəfi doktorluq dissertasiyası yazan alimlərdən biri də İslam Sadiqdir. 2007-ci ildə müdafiə etdiyi “Azərbaycan folklorunda “Koroğlu” poetik ənənəsi” [36] adlı elmi işində o, dastan qəhrəmanının tarixi şəxsiyyəti və dastanın özündən sonra gələn müxtəlif folklor mənlərinə təsiri məsələlərini araşdırmışdır. Bundan sonra da o, dastan haqqında əsərlər qələmə almışdır [35; 37]. Dastanın bir çox qəhrəmanını və o cümlədən Koroğlunu tarixi şəxsiyyət kimi xarakterizə edən alimin əsərlərinin əsas prinsipi tarixilik prinsipidir və dastanı sosial-tarixi istiqamətdə analiz etmişdir.

Aynur İbrahimova müstəqillik dövründə “Koroğlu” dastanını obyektiv baxışla və düzgün dəyərləndirmə ilə tarixi tədqiqat dövrünü, başlanğıcından günümüzdə qədər olan yaranma, yayılma,

nəşr, araşdırma və s. sahələrini bir yerə toplayaraq “Azərbaycan koroğlunəşnəşliyi: tarixi və inkişaf mərhələləri” adlanan uğurlu bir dissertasiya işini ortaya qoymuşdur. Eyni addı monoqrafiya [16] Azərbaycan koroğlunəşnəşliyində yeni bir addımdır və əhəmiyyətli mənbə kimi istinad olunacaqdır.

“Koroğlu” dastanının poetikası (Paris nüsxəsi əsasında)”: Elçin Abbasovun 2007-ci ildə müdafiə etdiyi dissertasiyası belə adlanır. 2008-ci ildə bu iş kitab şəklində koroğlunəşnəşlirinin ixtiyarına verildi [1]. Əliqə Cəfərov “Şifahi və yazılı ənənədə “Koroğlu” süljetləri (eposun Azərbaycan versiyası əsasında)” elmlər doktoru dissertasiyası yazmışdır. Alimin bu sahədə monoqrafiyası (Azərbaycan “Koroğlu” dastançılığı ənənələri) [11] və məqalələri mövcuddur [12]. Şahbaz Balakışiyevin bu sahədə elmi fəaliyyəti isə “Koroğlu” dastanı Avropada” [3] adlı dissertasiya işində dastanın bütün Avropa və o cümlədən rus nəşrlərini tədqiq etmişdir.

Dastan ətrafında yeni araşdırmalar, yeni nəşrlər sahəsində işlər davam edərkən yeni bir alyazmanın, yeni mətlərin aşkarlanması bu dövrdəki ən uğurlu işlərdən biri hesab edilir. Aşkarlanması bu yeni əlyazma Cənubi Azərbaycanda ortaya çıxmışdır. İran azərbaycanlılarından toplanmış yazıya alınmış böyük bir əlyazma olan Əli Kamali əlyazması haqqında ilk dəfə Əli Şamil məlumat vermiş və bu əlyazmadan “Koroğlunun Türkmən səfəri” qolunu nəşr etdirmişdir [28]. Əlyazmaya Əli Kamalının Qəzvinin İpək kəndində Aşıq Ələkbər Qurbanidən yazıya aldığı şəkkl qol, çapa hazırladığı daha iki və sifarişlə qələmə aldığı və ya toplatdığı altı müstəqil dastan mətni daxildir [38]. Əlyazma haqqında məlumat yayıldıqdan və bir qolu çap olunduqdan sonra tam mətn şəkildə 2009-cu ildə nəşr olunmuşdur [26]. Ə. Kamali (1944-1996) ixtisasca vəkil olub və toplayıcılıq işində qeyri-peşqar idi. Buna görə də arxivə pasportlaşdırılmamış şəkildə idi. Bu əlyazmanın diqqətəlayiq epizodlarından biri də Koroğlunun əsilzadə ailəsindən çıxmasıdır. Koroğlunun (Rövşanın) atası Əli xan Xacə Mirzəsinə soym Rum qeyserinə qədər gedib çıxır.

Yeni dövr koroğlunəşnəşliyi axtarılanlardan biri də XX əsrin əvvəllərində dastanın bəzi qolları və mətlərlərinin nəşr edildiyi nüsxələri yenidən nəşrə hazırlamaq olmuşdur. Bu zaman orijinal mətlərlə toxunmadan kitab ya transliterasiya edilir, ya da yenidən tərtib olunur. Müəllifin qeyd, şərh və izahlarına ehtiyac halında düzəliş edilir və ya olduğu kimi saxlanılır. XX əsrin 30-cu illərində təsadüf edən Vəli Xululu tərəfindən toplanaraq tərtib və 1927-ci (arab əlifbası ilə) və 1929-cu (latın əlifbası ilə) illərdə nəşr edilmiş iki “Koroğlu” kitabı da yenidən nəzərdən keçirilmiş və üç fərqli kitab olaraq çap olunmuşdur.

1999-cu ildə “Koroğlu” dastanının 1929-cu il V. Xululu nəşri yenidən çap olundu. V. Xululu nəşri A. Nəbiyevin ön sözü və qeydləri ilə Y. İsmayılovanın tərtibində yenidən hazırlandı. Bu nəşrdə dastanın bəzi hissələri yenidən gözəndən keçirilmiş, bəzi mətlərlər nəşrdən çıxarılmış, əlavələr hissəsi müasir prinsiplərə uyğun şəkildə yenidən sistemləşdirilmişdir [29]. 2007-ci ildə “Koroğlu” dastanının V. Xululu nəşri adlanan 1927-ci ildə çap etdirdiyi nüsxə təkrar nəşr olunmuşdur. Təqdim edilən bu nəşr V. Xululun 1927-ci ildə əski əlifba ilə çap olunmuş ilk nəşri əsasında hazırlanmışdır. Bu nəşrdə transliterasiya, tərtib, qeyd, şərh və izahlar Məhəmməd Məmmədova məxsusdur. Tərtib zamanı 1927-ci il nəşrinin bütün hissə və bölmələri, həmçinin V. Xululun ayrı-ayrı sözlərə verdiyi izah və şərhlər ilk nəşrdə olduğu kimi verilmişdir [30]. 2017-ci ildə V. Xululun 1929-cu ildə nəşrə hazırladığı dastanı bir hissəsi yenidən çap olundu. Y. İsmayılovan tərəfindən V. Xululu nəşrinə yer alan müstəqil “Gürçüstəndə yaşayan Ahıska türklərindən Koroğlu” dastanı ayrıca kitab halında işıq üzü görmüşdür. Bu mətn Ahıska xalq aşığı Məhəmməd Yusifzadə Qoşayevdən yazıya alınmış, dil və üslubuna toxunulmadan kitabə daxil edilmişdir [14].

Hüseyn İsmayılov, Muxtar Kazımoğlu, Cəlil Nağıyev, Ramazan Qafarlı, Ağavərdi Xəlil, Seyfəddin Rzasoy, Qara Namazov, Kamran Əliyev, Mahmud Allahmanlı, Cəlil Bəydili, Əziz Ələkbərli və d. müasir dövr folklorşünas alimlərimiz də öz əsərlərində zaman-zaman türk dastançılıq ənənəsinə bağlı olaraq “Koroğlu” dastanına da diqqət yetirmişlər.

Hüseyn İsmayılovanın “Koroğlu” dastanı ilə bağlı araşdırmaları da vardır. Dastandakı sufi ideologiyasının milli təzahürələrini göstərən alim eyni zamanda dastanın universallığını qeyd etmişdir. Onun fikrinə, dastanın bir çox xalqlar arasında yayılmasının bir səbəbi də milli zəmindən universal zəminə keçidin hər bir xalqın etnik şəuruна rahat yerləşməsidir. “Başlanğıcda Koroğlu

qapalı şəkildə özündə Həzrət Əliyə xas xüsusiyyətləri, sonda isə Mehdi Sahib əz-Zamana aid islam esxatologiyasını təcəssüm edir. Bu mənada "Koroğlu" dastanı orta çağda geniş yayılmış sufi təriqətləri ilə sıx bağlıdır. Azərbaycan və Türkiyə variantları isə bərbəşə Əlavi təriqətləri çevrəsində formalaşmışdır. Çünki burada tez-tez Əlavi-Bəktəşi mənəqəbələri, əhvalat və rəvayətlərinə müraciət olunur. Türkiyə variantında Koroğlu bir qəhrəman igiddən daha çox bir sufi mürid kimi görünür. Bu da dastanın mifdən uzaqlaşdığı, müstəqil folklor janrı kimi formalaşdığı sonrakı dövrlərin gerçəkliyidir. Dastan kimi formalaşmada sufi təcrübənin və fəlsəfənin dərin təsiri izlərinə saxlamaqdadır" [18, s.75].

Muxtar Kazımoğlunun "Koroğlu" haqqındakı yazıları da dastanın kulturoloji sahəsində olan boşluğu doldurmaq, yeni nəfəs gətirmək cəhətdən əhəmiyyət kəsb edir. Yazar dastanın obrazlarının, motiv və süjetlərinin güllüş genezisini analiz edir. Hiyətlərlük və kələkbazlıq motivi ilə tez-tez qarşılaşdığımız dastan qəhrəmanlarına güllüş kəskin mahiyyət daşıyır. Onun gəldiyi qənaətlərə görə, dastandakı komik təzadlar: eybəcərlik və gözəllik, namərdlik və mərdlik, igidlik və qorxaqlıq və sair xüsusiyyətlər cənən komiklik və ciddiyyət kimi bir-biri ilə vəhdət təşkil edir [22; 23; 24].

Cəlil Nəgıyev isə dastanın yaranma və tarixi genezisi haqqında alternativ bir tədqiqat işi ortaya qoymuşdur. "Koroğlu"nun Çin qaynaqları" əsərində yazar dastanı Çin qaynaqlarında bahs olunan An Lu-Şanın başlığı ilə baş vermiş üsyanla bağlamış, hər iki qəhrəman arasında paralellik aparmış və Lu-Şanın Rövsən olması iddiası ilə ciddi arqumentlərlə çıxış etmişdir. Müəllifə görə, mifoloji bir ad olan və qədim İran mifologiyasında gələn Lu-Şan adı orta əsr dastanlarında geniş yayılmış və zamanla "Koroğlu" dastanına transformasiya olunmuşdur [33, s.40-88].

"Koroğlu" dastanının tədqiqat tarixindən danışarkən, Bəhrüz Həqqinin araşdırmalarına da yer vermək lazımdır. 2003-cü ildə işıq üzü görmüş "Koroğlu" – tarixi-mifoloji gerçəklik" kitabında [15] dastanın yaranma tarixi və coğrafiyası, həmçinin mifoloji kökləri haqqında mülahizələrini yer vermişdir. Kitabda dastanın versiya, variant və mətnləri sistemli olaraq araşdırılmışdır. Onun fikrincə, dastan islam dinindən əvvəl Oğuz türkləri arasında mövcud idi. XVI əsrin ikinci yarısında milli zəmində baş vermiş dirçəlişlə əlaqədar dastanın mifoloji ruhuna ehtiyac yaranmış və "Koroğlu" bir dastan kimi yenidən həyat qazanmış və yayılmışdır.

2017-ci ildə Əfzələddin Əsgər AMEA Folklor İnstitutunun arxivində saxlanılan bəzi əlyazmalar və toplanmış materiallar əsasında "Koroğlu" dastanını 21 qolda tərtib etmiş, lakin müxtəlif səbəblərdən kitab işıq üzü görməmişdir (Məlumat Ə. Əsgərdən alınmışdır).

Müstəqillik illərində qədim türk epik folklorunda dastançılıq ənənəsi, dastan salnaməsi tarixi mənbə kimi və bilavasitə "Koroğlu" dastanı mövzusunda bir çox elmi iş yazılmış və müdafiə edilmişdir. "Koroğlu" dastanının, digər dastanlarla müqayisəsi, tarixi, mifoloji qatları, yayılma tarixi və coğrafiyası, dastanın tipologiyası, süjetləri, poetikası, toplanma, nəşr tarixi və s. mövzular tədqiq edilmiş və demək olar ki, uğurlu nəticələr əldə olunmuşdur. Bunlardan Qasımov Fərhadin "Koroğlu" dastanında mifoloji model" [31], Nazmova Fəridənin "Qəhrəmanlıq dastanları tarixi mənbə kimi ("Kitabi-Dədə Qorqud" və "Koroğlu" dastanında əsasında) [34], Mütəllibova Çinarənin "Azərbaycan və ərəb qəhrəmanlıq dastanlarında oxşar süjet və motivlər" [32], İslamzadə Kəmalənin "Azərbaycan folklorunda cəngavər qadın obrazı" [17], Cəfərova Fəxryyənin "Azərbaycan xalq dastanlarında qəhrəman problemi" [13], Özcan Akkayanın "Məhəbbət dastanları: süjet və qəhrəman" [2] və sair mövzulu fəlsəfə doktoru dissertasiyalarını nümunə göstərmək mümkündür.

Nəticə / Conclusion

Məqalədə ümumi olaraq "Koroğlu" dastanının XX əsrin son illərindən bugünkü dövrə qədər olan araşdırma, toplama, nəşr tarixinə bir nəzər salınmış, təxminən son 200 ildə aparılmış tədqiqatların ən yeni dövrü təsnif edilmişdir. "Koroğlu" dastanının Qərb versiyasına daxil olan Azərbaycan tədqiqatlarının özəllikləri və dastan ətrafında baş verən tarixi-ədəbi proseslər incələnməyə qələnə alınmışdır. Azərbaycan variantlarından hədsiz dərəcədə ümumilikdə Qafqaz, Cənubi Azərbaycan (İran), Şərqi Anadolu (Türkiyə) variant və mətnlərinin tədqiqi və nəşrlərinə də nəzər salınmışdır.

Ədəbiyyat / References

1. Abbasov E. "Koroğlu": poetik sistemi və strukturu. Bakı, Nurlan, 2008.
2. Akkaya Ö. Məhəbbət dastanlarında süjet və qəhrəman: filol. üzrə fəls. d-ru elm. dər. dis. avt. Naxçıvan, 2013.
3. Balakışiyev Ş. "Koroğlu" dastanı Avropada: filol. üzrə fəls. d-ru elm. dər. dis. Bakı, 2005.
4. Bayat F. Koroğlu: şamandan aşka, alptan erene. Ankara, Akçağ, 2003.
5. Bayat F. Türk dastançılıq tarixi bağlamında "Koroğlu" dastanı: türk dünyasının Koroğlu fenomenolojisi. – Ankara: Otügen, 2009.
6. Bayat F., Bəşirli X. "Koroğlu" dastanının mənşəyi. Bakı, Elm və təhsil, 2012.
7. Bəşirli X. "Koroğlu" dastanı Azərbaycan və Orta Asiya versiyaları əsasında: dərs vəsaiti. Bakı, Xəzər Universiteti nəşriyyatı, 2016.
8. Bəşirli, X. "Koroğlu" dastanı: tarixi-mifoloji gerçəklik və poetika. Bakı, Elm, 2000.
9. Bəşirli X. "Koroğlu" eposunun poetikası, Genezisi və bədii sistemi. Bakı, Elm, 2005.
10. Bəşirli X. Oğuznamə dastanlarında qəhrəmanların tipologiyası. Bakı, Elm və təhsil, 2019.
11. Cəfərov Ə. "Azərbaycan "Koroğlu" dastançılıq ənənələri. Bakı, Elm, 2014.
12. Cəfərov Ə. "Koroğlu" dastanının öyrənilməsində Şopen təcrübəsi // Folklorşünaslıq məsələləri. 2011 - IX buraxılış.
13. Cəfərova F. Azərbaycan xalq dastanlarında qəhrəman problemi: filol. üzrə fəls. d-ru elm. dər. dis. Naxçıvan, 2010.
14. Gürcüstan Ahıska türklərindən "Koroğlu" dastanı / tərtibçi İsmaylova Y. Bakı, 2017.
15. Həqqi B. "Koroğlu" – tarixi-mifoloji gerçəklik. Bakı, Nurlan, 2003.
16. İbrahimova A. Azərbaycan koroğlşunası: tarixi və inkişaf mərhələləri. Bakı, Nurlan, 2014.
17. İslamzadə K. Azərbaycan folklorunda cəngavər qadın obrazı: filol. üzrə fəls. d-ru elm. dər. dis. Bakı, 1997.
18. İsmayilov H. "Koroğlu": mif və dastan münasibətləri // Dədə Qorqud, 2007, №1.
19. İsmaylova Y. "Koroğlu" dastanında obrazlar sistemi. Bakı, Nurlan, 2003.
20. İsmaylova Y. Epik ənənənin varisiyi "Kitabi Dədə Qorqud" və "Koroğlu" eposu // Heydər Əliyev və Azərbaycan filologiyası. Bakı, BDU-nun nəşri. 2003.
21. İsmaylova Y. "Koroğlu" dastanının Azərbaycan nəşrləri // "Folklorşünaslıq məsələləri", 2002, №4.
22. Kazımoğlu-İmanov M. "Koroğlu" eposu: mərd-namərd qarşılaşmasında dramatiklik və komiklik. Dədə Qorqud, 2005, №1.
23. Kazımoğlu-İmanov M. "Koroğlu" eposunda dəli obrazı // "Elmi axtarışlar". Bakı, Nurlan, 2004, XI kitab.
24. Kazımoğlu-İmanov, M. Koroğlu və Keçəl Həmzə // Güllüşün arxaik kökləri: Bakı, Elm, 2005.
25. Koroğlu / Toplayan, ön söz, qeyd və izahların müəllifi A.Nəbiyev, çapa hazırlayanlar: Ü.Nəbiyeva, Y.İsmaylova. – Bakı: Nurlan, 2003.
26. Koroğlu. Əli Kamalı arxivindəki variantlar / Çapa hazırlayan Ə.Şamil. – Bakı: Nurlan, 2009.
27. Koroğlu. Tiflis nüsxəsi / Nəşrə hazırlayan E. Tofiqqızı. Bakı, Səda, 2005.
28. Koroğlunun Türkmən səfəri / çapa hazırlayan Ə.Şamil // Dədə Qorqud, 2002, №4.
29. Koroğlu. Vəli Xuluflu nəşri / Nəşrə hazırlı, ön söz, qeyd və şərhlərin müə. A.Nəbiyev. Bakı, Elm, 1999, 200 s.
30. Koroğlu (Vəli Xuluflu nəşri - 1927) / Translit., qeyd, şərh və izahların müə. M.Məmmədov. Bakı, Elm, 2007.
31. Qasımov F. "Koroğlu" dastanında mifoloji model: filol. üzrə fəls. d-ru elm. dər. dis. Bakı, 2007.

32. Mütəlimova Ç. Azərbaycan və ərəb qəhrəmanlıq dastanlarında oxşar süjet və motivlər: filol. üzrə fəls. d-ru elm. dər. dis. Bakı, 2012.
33. Nağıyev C. "Koroğlu"nun Çin qaynaqları / C.Nağıyev. Bakı: Asiya, 1998.
34. Namazova F. Qəhrəmanlıq dastanlarımız tarixi mənbə kimi: ("Kitabi-Dədə Qorqud" və "Koroğlu" dastanları əsasında): filol. üzrə fəls. d-ru elm. dər. dis. Bakı, 2008.
35. Sadiq İ. Koroğlunun sazi və sözü. Bakı, Azərənşr, 2005.
36. Sadiq İ. Azərbaycan folklorunda "Koroğlu" poetik ənənəsi: filol. üzrə fəls. d-ru elm. dər. dis. Bakı, 2007.
37. Sadiq İ. Koroğlu kim olub. Bakı, Azərənşr, 1998.
38. <http://intangible.az/front/az/aboutExample/19239>

Исследования о "Кероглу" в современный период

Наиля Аскер

Доктор философии по филологии
Института Фольклора НАНА. Азербайджан.

E-mail: qaracantali@live.com

Резюме. Эпика – самые великолепные произведения жанра эпического фольклора, основанные на традиции ашугского повествования, уходящие корнями в великие исторические события и героические времена. С этой точки зрения эпос "Кероглу" является одним из самых распространенных эпосов среди тюркских народов. Сбор, публикация и исследовательская деятельность эпоса "Кероглу" в Азербайджане насчитывает почти двести лет. В последней четверти 20-го века и первых десятилетиях 21-го века новый период в Азербайджане – это период, богатый этнографической деятельностью. С независимостью страны это исследование стало расширяться. Наиболее продуктивными учеными и исследователями этого периода являются: Ф.Баят, Х.Баширли, Ю.Исмаилова, Э.Тофигтызы, Э.Аббасов, И.Садыг, А.Ибрагимова, Ш.Балакишиев, А. Джафаров и другие. Одним из успешных мероприятий этого периода можно считать публикацию в Баку рукописи Али Камали, собранной и зарегистрированной у иранских азербайджанцев. Эта статья классифицирует исследования, охватывающие период с последних десятилетий XX века и первых десятилетий XXI века до наших дней в Азербайджане, предоставляет информацию о новых исследователях, новых публикациях и новых поисках.

Ключевые слова: эпос "Кероглу", вариант, исследования, публикация, сбор, фольклор